

ACTA MVSEI APVLENSIS

APULUM LIII

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

Fondator

ION BERCIU

Editor

GABRIEL T. RUSTOIU

Colegiul editorial

RADU ARDEVAN - Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

NIKOLAUS BOROFFKA - Deutsches Archäologisches Institut, Berlin

DANIEL DUMITRAN - Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

NICOLAE GUDEA - Cluj-Napoca

VALER MOGA - Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

CHRISTOPHER F. E. PARE - Universitatea „Johannes Gutenberg”, Mainz

ZENO KARL PINTER - Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

MARIUS PORUMB - Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca

VOLKER WOLLMANN - Obrigheim

Colegiul de redacție

HORIA CIUGUDEAN - director

RADU OTA - secretar de redacție

GEORGE BOUNEGRU - membru

CONSTANTIN INEL - membru

Adresa de corespondență:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII

510010 ALBA IULIA

Str. Mihai Viteazul, 12-14

Tel. 0258/813300

revista.apulum@yahoo.com

www.mnuai.ro; www.muzeuluniriialba.ro; www.anuarulapulum.ro

Correspondence address:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII

RO – 510010 ALBA IULIA

Mihai Viteazul St., 12-14

Tel. (+40) (258) 813300

© 2016 MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII, ALBA IULIA

ISSN – 1013-428X

ISSN – 2247 – 8701

ISSN-L – 2247 – 8701

ACTA MVSEI APVLENSIS

APVLVM

LIII

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

ALBA IULIA

MMXVI

Tehnoredactare: RADU OTA

Traducerea și verificarea textelor în limba engleză: ADINA GOȘA

Textele nepublicate nu se restituie.

S U M A R

CONTENTS – SOMMAIRE – INHALT

RADU OTA, Vasile Moga, maestru al arheologiei clasice.....	XI
RADU OTA, Interviu cu domnul profesor Vasile Moga, la ceas aniversar.....	XVII
GEORGE BOUNEGRU, RADU OTA, Ion Berciu, pionier și maestru al muzeografiei românești (1904-1986).....	XXV

STUDII – STUDIES

SABIN ADRIAN LUCA, FLORENTINA MARȚIȘ, Artefactele litice șlefuite din așezările neolitice timpurii ale culturilor Starčevo-Criș și Vinča. <i>Polished stone artefacts from Early Neolithic Settlements of Starčevo-Criș and Vinča cultures.....</i>	1
SABIN ADRIAN LUCA, TIBERIU BOGDAN SAVA, DORU PĂCEȘILĂ, OANA GAZA, IULIANA STANCIU, GABRIELA SAVA, BIANCA ȘTEFAN, Date radiocarbon ale nivelului III de la Tărtăria-Gura Luncii (cercetările preventive ale anilor 2014-2015) <i>Radiocarbon data from level III at Tărtăria-Gura Luncii site (2014-2015 preventive researches).....</i>	27
ION TUȚULESCU, Notes about a miniatural clay representation of an axe with crossed arms found in Ocnîța, Vâlcea county <i>Notă asupra unei reprezentări miniaturale din lut a unui topor cu brațe în cruce descoperit la Ocnîța, județul Vâlcea...</i>	35
GABRIEL BĂLAN, RALUCA BURLACU-TIMOFTE, TEODOR MUNTEAN, Așezarea din epoca bronzului de la Aiud – Groapa de gunoi. Considerații preliminare <i>Bronze Age settlement at Aiud - Groapa de gunoi. Preliminary report.....</i>	45
MIHAELA BLEOANCĂ, Un complex Wietenberg descoperit în situl de la Ampoița-La Pietre (jud. Alba) <i>A Wietenberg feature discovered at the Ampoița-La Pietre archaeological site.....</i>	83

ILIE LASCU, DAN ANGHEL, CRISTINEL FÂNTÂNEANU, MONICA URSU, CLAUDIU TĂNĂSELIA, Depozitul de bronzuri de la Pianu de Jos <i>The bronze hoard from Pianu de Jos</i>	109
MARIUS-MIHAI CIUTĂ, Un celt din bronz, recent descoperit la Hăpria (com. Ciugud, jud. Alba) <i>A bronze socketed axe, recently discovered at Hăpria (Ciugud parish, Alba County)</i>	143
RALUCA GHEORGHIU, ILIE LASCU, Piese de bronz descoperite în situl de la Alba Iulia - „Recea” <i>Bronze objects discovered at Alba Iulia - „Recea” site</i>	151
CRISTINEL PLANTOS, MARIUS-MIHAI CIUTĂ, Two belt buckles of late Latène period from Craiva – “Piatra Craivii” – recently recovered <i>Două paftale de epocă târzie Latène de la Craiva – “Piatra Craivii” recent recuperate</i>	165
DOINA BENEĂ, Lucrările de aducțiune a apei în Dacia romană. Cu privire specială asupra canalizărilor cu conducte de plumb <i>Die Wasserzuleitung in der Provinz Dacia Romana. Mit besonderer berücksichtigung der Leitungen aus Bleirohren</i>	179
RADU CIOBANU, Statuaria colorată greco-romană – principii estetice și implicații tehnice; exemplele de la Apulum <i>La statuaire greco-romaine colorée: principes esthétiques et implications techniques - les exemples d'Apulum</i>	187
RADU OTA, CRISTIAN TITUS FLORESCU, Observații asupra incintei vestice a castrului roman de la Apulum și câteva constatări istorice <i>Observations about western precinct of the Roman camp at Apulum and some historical remarks</i>	205
DOREL BONDOC, O farfurie creștină descoperită la Romula <i>A Christian plate found at Romula</i>	235
CRISTIAN TITUS FLORESCU, RADU OTA, Un mormânt din secolul X descoperit în incinta fostului castru roman de la Apulum <i>A 10th century grave discovered in the former Roman camp at Apulum</i>	245
AUREL DRAGOTĂ, Un accesoriu cosmetic din jurul anului 1000 în necropola de la Alba Iulia - Izvorul Împăratului <i>A cosmetic accessory from around 1000 AD in the necropolis at Alba Iulia - Izvorul Împăratului</i>	255

FLORIN CIULAVU, ANCA TIMOFAN, Un atelier de prelucrat metale datând din secolele XVIII-XIX, descoperit la Alba Iulia <i>A metalworking workshop dating from the 18th-19th centuries, found at Alba Iulia.....</i>	263
JÓZSEF GÁBOR NAGY, The life and scientific work of Zsigmond Reiner <i>Viața și activitatea științifică a lui Zsigmond Reiner.....</i>	285

RESTAURARE – CONSERVARE – INVESTIGAȚII

RESTORATION – CONSERVATION – INVESTIGATIONS

DAN ANGHEL, Tehnici de restaurare a unor spade celtice descoperite la Gâmbaș <i>The restoration of some Celtic swords discovered at Gâmbaș.....</i>	309
SORIN ȘERBAN, Ceramica romană de la Apulum și împrejurimi. Metode de conservare și restaurare diferite, de la caz la caz <i>Roman pottery from Apulum and neighborhoods. Methods of preservation and reconditioning different cases.....</i>	341

RECENZII ȘI NOTE DE LECTURĂ

REVIEWS AND READER'S NOTES

HORIA CIUGUDEAN, <i>Transformation by Fire. The Archaeology of Cremation in Cultural Context</i> . Edited by Ian Kujit, Colin P. Quinn, Gabriel Cooney, The University of Arizona Press 2014, 322 pag	349
VASILE MOGA, J. R. López Rodríguez, J. Beltrán Fortes (eds.), <i>Itálica, Cien años, Cien Piezas</i> , ed. JUNTA DE ANDALUCÍA, Consejería de Educación, Cultura y Deporte. DIPUTACIÓN PROVINCIAL DE SEVILLA. Área de Ciudadanía, Participación y Cultura, Sevilla, 2014, 238 pag., 104 fotografii color).....	353
FLORIN CIULAVU, Aurel Dragotă, <i>Podoabe și accesorii vestimentare din Banat, Crișana și Transilvania (secolele X-XI)</i> , Cluj-Napoca, Editura Mega, 2014, 261 p.....	357
Lista autorilor.....	363

**Volum omagial dedicat
domnului Vasile Moga,
cu ocazia împlinirii vârstei de 70 de ani**

Vasile Moga

ION BERCIU, PIONIER ȘI MAESTRU AL MUZEOGRAFIEI ROMÂNEȘTI (1904-1986)

Una din marile personalități ale instituției noastre, care poate fi considerată pe bună dreptate un al doilea fondator al muzeului, este Ion Berciu. Se împlinesc 30 de ani de la trecerea sa în neființă și am considerat că avem o datorie morală în a-i pomeni amintirea. Este originar din satul Bobaița (jud. Mehedinți), și a văzut lumina zilei la 3 martie 1904, fiind al doilea copil al lui Badea și Maria Berciu¹. Până în anul 1918 urmează cursurile de școală primară în satul natal. După aceea este elev al Liceului “Traian” din Turnu Severin, unde beneficiază de o bursă de merit. Absolvă liceul abia în anul 1927 datorită

numeroaselor greutăți materiale cu care s-a confruntat familia, iar în același an se va înmatricula la Facultatea de Litere și Filosofie, secția istorie-latină de la Universitatea din București. În anul 1931 obține licența în filologie clasică și își începe activitatea didactică la Liceul “Șincai” din București. De asemenea obține un post asistent la Muzeul de artă bisericească. În scurt timp este remarcat de Nicolae Iorga, care-i înlesnește accesarea la o bursă de studii în domeniul arheologiei și filologiei clasice, urmând cu acest prilej studii doctorale la Universitatea Sorbona din Paris, unde îl va avea drept coordonator pe renumitul savant Jérôme Carcopino, membru al Academiei Române.

¹ O amplă biografie a fost editată în anul 2004 de profesorul Volker Wollmann, cu ocazia serbării centenarului nașterii ilustrului savant. Acest studiu se constituie drept bază a informațiilor cuprinse în această scurtă biografie. Vezi: V. Wollmann, “Ion Berciu (1904-1986)”, *Apulum*, XLI, 2004, p. 1-60. Cu ocazia aniversării a 75 de ani, Hadrian Daicoviciu introduce în paginile anuarului *Acta Musei Napocensis* o scurtă prezentare biografică a lui Ion Berciu, întocmită în 1970 de C. Daicoviciu, alături de o bibliografie a autorului. Vezi: Constantin Daicoviciu, “Laurus lauro digno”, *ActaMN*, XVI, 1979, p. 917-922. Discipolii săi au alcătuit și un necrolog cu ocazia decesului său în anul 1986; vezi: I. Al. Aldea, V. Moga, “Ion Berciu (3 III 1904-6 II 1986)”, *Apulum*, XXIII, 1986, p. 389-390. O alt portret al cărturarului a fost redactat de Vasile Moga în lucrarea *Cărturarii Albei*, Alba Iulia, 1997, p. 15-19.

La întoarcerea în țară, își pune ordine în viața personală, aleasa inimii sale fiind distinsa profesoară Hortensia Medrea, fiică de dascăl². În urma acestui mariaj fericit a rezultat o familie frumoasă și reușită, doamna dăruindu-i doi copii, Hortensia Didona și Ion.

Între anii 1933-1934 predă limba franceză la Școala Normală din Deva, iar în perioada 1934-1938, limba latină la Liceul "Traian" din Turnu Severin. La Drobeta îl va cunoaște pe profesorul Al. Bărcăcilă, care-l va influența decisiv în meseria de arheolog.

În 1938 se stabilește în Alba Iulia și preia conducerea muzeului, fiind adus la recomandarea lui Nicolae Iorga. În același timp, activează ca profesor de latină la Liceul "Mihai Viteazul".

Sub directoratul și cu stradania lui Ion Berciu instituția muzeală albaiuliană începe să se organizeze, fiind achiziționate numeroase obiecte de patrimoniu și întreprinse cercetări arheologice, iar în anul 1939 va fi editat buletinul științific - *Acta Musei Apulensis – Apvlvm*, care va deveni una dintre cele mai importante reviste de specialitate din România, cu o largă circulație internațională. În perioada cuprinsă între anii 1941-1945 va întreprinde cercetări arheologice la Căpâlna, Ighiu, Ighiel – *Piatra Poenii*, Alba Iulia – *Lumea Nouă*, Săliște, Limba, Tăuți etc.

Dragostea sa pentru patrimoniul universal și fructuoasa colaborare cu oameni de cultură de etnie maghiară sunt ilustrate de emoționantele rânduri din scrisorile trimise la 7 septembrie 1944 directorului Bibliotecii Batthyaneum, Iuliu Ielmann și profesorului Buiaki, directorul Liceului Catolic "Mailáth"³. Am ales să redăm conținutul celor două scrisori, pe care-l considerăm sugestiv în a arăta și latura umană a ilustrului cercetător:

"Domnule Director al Bibliotecii Batthyaneum,

Evenimente deosebit de îngrijorătoare pentru instituțiile culturale din orașul nostru pot să vie, de aceea, în aceste clipe grele, care nu se pot uita niciodată, fac un călduros apel la Dumneavoastră, în virtutea omeniei, culturii și prieteniei trecute, să binevoiți a îngriji, dacă ar fi cazul, de muzeul nostru, să fie apărat de eventuale distrugerii și jefuire. În momentul critic eu vă transmit toate cheile instituției noastre, lăsând astfel totul în seama unui reprezentant al bisericii catolice universale și a unui om de cultură, iubitor al lucrurilor legate de cultura umană, în general.

Directorul Muzeului

Ion Berciu

Domniei sale, Domnului Iuliu Ielmann, directorul Bibliotecii Batthyaneum"⁴.

² Tatăl doamnei a fost învățătorul Ioan Medrea din Țelna.

³ Cele două scrisori au fost publicate de Radu Ota în anuarul Muzeului Municipal "Ioan Raica" din Sebeș. Vezi: R. Ota, "Personalitatea lui Ion Berciu în lumina a două scrisori inedite", *Terra Sebus*, 5, 2013, p. 507-512.

⁴ Arhiva Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia, dosar V, Activitate-Cercetări. Consiliu de Conducere 1944; fila 183; Nr. ord.: 309/1944.

”Domnule Director,

Sunt momente când Omul apare în toată măreția și hidoșenia lui. Se pare că azi trăim aceste clipe. Sentimentele mele față de dumneavoastră și față de orice om de cultură în general le cunoașteți și v-ați putut convinge de aceasta.

Dacă vor veni momente critice pentru noi, Românii și va trebui să părăsesc în clipa din urmă muzeul, în baza reciprocei prețuiri, vă adresez un călduros apel, rugându-vă să vegheați și asupra instituției noastre, create după cum știți de entuziastul Cserni, profesor al liceului dumneavoastră și mărite prin munca mea.

Eu voi lăsa cheile domnului director al Bibliotecii Batthyaneum, iar dumneavoastră cu domnia sa veți avea grija și răspunderea morală a pazei muzeului de distrugere și jaf, se înțelege, în marginele puterilor unui om de suflet și unui om de cultură umanistică.

Directorul Muzeului

Ion Berciu

Domniei sale, Domnului profesor Buiaki, directorul Liceului Mailat”⁵.

În anul 1949 a fost reținut de Securitate, iar muzeul sigilat, ulterior fiind înlocuit din funcția de director. Între anii 1952-1955 este ”răsplătit” cu o detenție politică, iar după eliberare, între anii 1956-1958 va ocupa un post de muzeograf la Muzeul Raional Sebeș. La reîntoarcerea sa în muzeul din Alba Iulia în anul 1958, ocupă funcția de Șef de secție, conlucrând foarte bine cu directorul de atunci, Alexandru Popa, o altă mare personalitate a instituției noastre.

Una dintre principalele preocupări ale sale a fost să stabilească legături cu lumea științifică din țară și străinătate prin colaborarea la efectuarea unor cercetări arheologice și publicarea în anuarul științific *Apulum* a numeroase și valoroase studii semnate de nume mari ale arheologiei românești și mondiale: C. Daicoviciu, H. Daicoviciu, I. I. Russu, D. Protase, I. H. Crișan, I. Glodariu, R. Vulpe, D. Tudor, Vl. Dumitrescu, C. C. Petolescu, I. Piso, M. Renard, J. Carcopino, J. Baradez, S. Boucher, L. Bianchi, P. Detev și alții.

Privațiunile regimului comunist s-au făcut resimțite și după ”reabilitarea” sa, prin interzicerea de către autorități a apariției unui volum omagial proiectat de colaboratori cu ocazia împlinirii vârstei de 75 de ani, dar și prin neincluderea sa în lista autorilor volumului *Alba Iulia 2000*, editat în anul 1975⁶.

În anul 1976 este pensionat, iar ulterior, între 1977 și 1979 va activa cu funcția de bibliotecar principal la Episcopia Ortodoxă Română din Alba Iulia,

⁵ Arhiva Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia, dosar V, Activitate-Cercetări. Consiliu de Conducere 1944; fila 180; Nr. ord.: 310/1944.

⁶ Moga 1997, p. 18.

unde va înființa o nouă revistă cu caracter istorico-teologic, *Îndrumător Pastoral*.

Va părăsi această lume la data de 6 februarie 1986, lăsând în urmă două instituții, **Muzeul Național al Unirii Alba Iulia** și **Muzeul Municipal "Ioan Raica" Sebeș**, și două reviste, *Acta Musei Apulensis – Apvlvm* și *Îndrumător Pastoral*, care-i datorează enorm.

George BOUNEGRU, Radu OTA